

บทนำ

ในปัจจุบันความสัมพันธ์ของรัฐในทางระหว่างประเทศทั้งภายใต้กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Economic International Law) และภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง (Public International Law) ล้วนให้ความสำคัญต่อการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีเป็นเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นการระงับข้อพิพาทในระหว่างกันของรัฐคู่พิพาทเอง หรือจะเป็นการระงับข้อพิพาทโดยอาศัยคนกลาง หรือองค์กรกลางก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี ทั้งการระงับข้อพิพาทภายใต้กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง ต่างก็มีลักษณะเฉพาะของตนแตกต่างกัน

อย่างไรก็ดี ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะเป็นการศึกษาวิจัยถึงระบบการระงับข้อพิพาทภายใต้กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Economic International Law) เป็นหลัก โดยมุ่งเน้นถึงระบบการระงับข้อพิพาทที่ประเทศไทยได้เข้าทำความตกลง ภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีต่างๆ ทั้งในระดับพหุภาคี และ ทวิภาคี ไม่ว่าจะเป็นในเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เขตการค้าเสรีไทย – ออสเตรเลีย (TAFTA) เขตการค้าเสรีไทย – นิวซีแลนด์ (TNZCEPA) และเขตการค้าเสรีอาเซียน - จีน (ACFTA) เพื่อให้เข้าใจในระบบกลไกการระงับข้อพิพาท ว่าเป็นอย่างไร หรือมีปัญหาตรงส่วนไหน และมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขระบบการระงับข้อพิพาท ให้มีความสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า ในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนั้น มีจุดมุ่งหมายให้เศรษฐกิจของประเทศก้าวรุดไปข้างหน้า โดยรูปแบบของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่สำคัญในปัจจุบัน คือ การรวมกลุ่มในลักษณะเขตการค้าเสรี “เขตการค้าเสรี หรือ ข้อตกลงเขตการค้าเสรี”¹ (Free Trade Area or Free Trade Agreement : FTA) คือ ความตกลงระหว่าง 2 ประเทศขึ้นไป ที่มีวัตถุประสงค์จะลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกันให้เหลือน้อยที่สุด เพื่อให้เกิดการค้าเสรีระหว่างกัน ซึ่งในปัจจุบันจะครอบคลุมทั้งการค้าสินค้า การค้าด้านบริการ อาทิ บริการท่องเที่ยว การรักษาพยาบาล การสื่อสาร การขนส่ง ฯลฯ พร้อมกับ การเปิดเสรีการลงทุน และความร่วมมือในด้านต่างๆ เช่น การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การกำหนดใช้มาตรการสุขอนามัยและ

---

¹ ข้อมูลจาก กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, FTA Fact Book : เขตการค้าเสรี, พิมพ์ครั้งที่ 4 (นนทบุรี : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2549), น.1-5. และ มาส ต้นหยงมาศ, ไทยกับเขตการค้าเสรี (Thailand and Free Trade Area), (นนทบุรี : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2548), น.2-3.

สุขอนามัยพืช การพัฒนางานวิจัยและการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการอำนวยความสะดวกทางการค้า เป็นต้น

ทั้งนี้ การจัดทำเขตการค้าเสรี ถือเป็นหนึ่งใน 6 แนวทางของการรวมกลุ่มทางการค้าและเศรษฐกิจ (Economic Integration) โดยแนวทางอื่นๆ ได้แก่ 1. การให้สิทธิพิเศษทางการค้า (Preferential Trading Arrangement : PTA) หรือ การเก็บภาษีศุลกากรระหว่างกันในอัตราที่ต่ำกว่าที่เรียกเก็บกับประเทศที่สาม 2. การจัดตั้งสหภาพศุลกากร (Customs Union : CU) หรือ การยกเลิกภาษีศุลกากรระหว่างกัน พร้อมกับเก็บภาษีกับประเทศที่สามในอัตราที่เท่ากัน 3. การจัดตลาดร่วม (Common Market) หรือ การยกเลิกภาษีศุลกากรระหว่างกัน และการเก็บภาษีกับประเทศที่สามในอัตราที่เท่ากัน รวมทั้งการให้ปัจจัยการผลิต เช่น แรงงานและเงินทุนสามารถเคลื่อนย้ายได้ระหว่างกันอย่างไม่มีข้อจำกัด 4. การจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union : EU) หรือ การเป็นตลาดร่วมพร้อมกับการกำหนดนโยบายการค้าและเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกัน และ 5. การจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจแบบสมบูรณ์ (Total Economic Union) หรือ การเป็นสหภาพเศรษฐกิจ รวมทั้งการจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อกำหนดและกำกับดูแลนโยบายเศรษฐกิจในทุกๆ ด้าน อาทิ การค้า การเงิน และการคลัง ของประเทศภาคี ส่วนเขตการค้าเสรี ซึ่งเป็นขั้นตอนระหว่างการทำสิทธิพิเศษทางการค้า (PTA) กับการจัดตั้งสหภาพศุลกากร (CU) คือ การที่ประเทศคู่ภาคียกเลิกภาษีการค้าระหว่างกัน แต่ทว่า แต่ละฝ่ายยังสามารถเก็บภาษีกับประเทศนอกกลุ่มได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ โดยไทยได้ทำความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีแห่งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2535 และจนถึงกลางปี พ.ศ. 2550 ก็ได้เป็นภาคีในสนธิสัญญาจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับอีกหลายประเทศ กล่าวคือ ไทยได้ทำความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับจีน เมื่อ พ.ศ. 2546 ออสเตรเลียเมื่อ พ.ศ. 2547 และนิวซีแลนด์ เมื่อ พ.ศ. 2548 เป็นต้น

แม้ว่าประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) แล้วนั้น แต่ไทยก็มีความพยายามในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN) ซึ่งเป็นเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยคำนึงถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดการรวมตัวกันอันจะนำไปสู่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และมีอำนาจต่อรองในเวทีการค้าโลก ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรา XXIV ของ GATT ที่ระบุว่า ประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลกสามารถจัดตั้งเขตการค้าเสรี สหภาพศุลกากร หรือความตกลงทางเศรษฐกิจใดๆ ที่จะนำไปสู่เขตการค้าเสรีได้ ตราบเท่าที่ข้อตกลงต่างๆ นั้น ครอบคลุมการค้าเกือบทั้งหมดของประเทศคู่เจรจาตามความตกลงเขตการค้าเสรีนั้นๆ (FTA) และ ไม่เพิ่ม

อุปสรรคทางการค้ากับประเทศที่มีใช้สมาชิกของข้อตกลง อีกทั้งต้องแจ้งให้ประเทศสมาชิกอื่นๆ ทำการตรวจสอบความสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก ดังนี้ เมื่อพิจารณาจาก วัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของมาตรา XXIV แล้ว จะเห็นได้ว่า หากการค้าเสรีได้ขยายตัว ออกไปกว้างขวางมากขึ้นในหลายประเทศ หลายกลุ่มประเทศ และเป็นหนทางนำไปสู่การเพิ่ม ขยายการค้าเสรีระหว่างประเทศต่างๆ ได้มากขึ้น จนในที่สุดจะทำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่ต้องการให้ทุกประเทศเปิดการค้าเสรี

เช่นนี้ การเจรจาเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกัน จึงเป็นช่องทางหนึ่งนำไปสู่การ เปิดการค้าเสรีซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการค้าระหว่างประเทศในยุคปัจจุบัน แต่ขณะเดียวกันก็ จะต้องคำนึงถึงกลไกที่จะนำมาใช้บังคับในความตกลงด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกการระงับ ข้อพิพาทเพราะเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นระหว่างกันนั้น การกำหนดกระบวนการระงับข้อพิพาทที่ ชัดเจนไว้ ก็จะทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการบังคับใช้ไม่ก่อให้เกิดความยืดเยื้อ เพราะในการค้า ระหว่างกันต้องการความรวดเร็ว ชัดเจนแน่นอน โปร่งใส และเป็นธรรม อันถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ยิ่ง ดังนี้ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทจึงเป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาไม่น้อยไป กว่าบทบัญญัติในเรื่องอื่นๆ แม้ว่า ในองค์การการค้าโลก (WTO) จะได้กำหนดกลไกการระงับข้อ พิพาทไว้ แต่เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้กว้างๆ ให้ครอบคลุมทุกรัฐเนื่องจากเป็นองค์การใน ระดับสากล แต่ในขณะที่ความตกลงเขตการค้าเสรีไม่ว่าในระดับพหุภาคีหรือทวิภาคี ภายใต้ ความตกลงในระหว่างกลุ่มประเทศใดกลุ่มประเทศหนึ่ง หรือในระหว่างประเทศคู่สัญญาเพียงสอง ประเทศนั้น คู่ภาคีอาจตกลงให้กระบวนการระงับข้อพิพาทสอดคล้องกับความต้องการ หรือลักษณะในกลุ่มของตนเองได้ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการระงับข้อพิพาททาง การค้า

ถึงแม้ว่า ในความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีต่างๆ จะได้วางบทบัญญัติอันว่าด้วย เรื่องกระบวนการระงับข้อพิพาททางการค้าในระหว่างรัฐคู่พิพาทเอาไว้ก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี ยังคง มีปัญหาข้อบกพร่องบางประการในกระบวนการระงับข้อพิพาทเหล่านี้ ดังนั้น ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะได้อธิบายถึงหลักการ กฎเกณฑ์ และวิเคราะห์ปัญหาข้อบกพร่องในขั้นตอนต่างๆ ของ กระบวนการระงับข้อพิพาทในเขตการค้าเสรีที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก โดยเฉพาะภายใต้ความ ตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) เขตการค้าเสรี ไทย-นิวซีแลนด์ (TNZCEPA) และเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA)

ความสำคัญของปัญหา

ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาททั้งหลาย ในความตกลงเขตการค้าเสรีต่างๆ ที่ประเทศไทยได้ร่วมเป็นสมาชิกตามความตกลงฯ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีในระดับพหุภาคี อาทิ ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) หรือในระดับทวิภาคี อาทิ ความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) ความตกลงเขตการค้าเสรีไทย - นิวซีแลนด์ (TNZCEPA) และความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA) เหล่านี้ โดยต่างก็ได้วางบทบัญญัติอันเกี่ยวข้องกับเรื่องของการระงับข้อพิพาทขึ้น ก็เพื่อวัตถุประสงค์ในอันที่จะยุติปัญหาข้อพิพาททางการค้าระหว่างรัฐสมาชิกภายใต้ความตกลงฯ แต่ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีใดก็ตาม ล้วนมีปัญหาข้อบกพร่องในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการระงับข้อพิพาททั้งสิ้น โดยปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นอาจจะมากหรือน้อยแตกต่างกัน รวมทั้งปัญหาข้อบกพร่องบางประการที่เกิดขึ้นอาจจะมีทั้งในส่วนที่เหมือนกันและส่วนที่แตกต่างกันของแต่ละความตกลงฯ ต่างกันออกไป ซึ่งปัญหาข้อบกพร่องทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสำเร็จในการใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทเพื่อยุติปัญหาขัดแย้งต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งไปกว่านั้น การที่กระบวนการระงับข้อพิพาทไม่มีประสิทธิภาพ ก็ย่อมจะส่งผลให้รัฐสมาชิกไม่เคารพยำเกรง และทำให้มีการละเมิดพันธกรณีตามความตกลงฯ บ่อยครั้ง

ปัญหาข้อบกพร่องทั้งหลายที่จะได้กล่าวถึงนี้ อาจจำแนกออกได้เป็นปัญหาข้อบกพร่องในขั้นตอนของการระงับข้อพิพาทระหว่างกันของรัฐคู่พิพาท ในขั้นตอนของการระงับข้อพิพาทโดยคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท หรือโดยคณะอนุญาโตตุลาการ และในขั้นตอนภายหลังจากที่มีคำตัดสินชี้ขาดข้อพิพาท เป็นต้น โดยในแต่ละขั้นต่อนั้น อาจจะแยกออกเป็นปัญหาข้อบกพร่องในเรื่องย่อยๆ ต่างๆ ได้อีกมากมาย อาทิ เรื่องของการดำเนินคดีในกรณีเร่งด่วนฉุกเฉิน รวมทั้งในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเน่าเสียง่าย เรื่องของการเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งอนุญาโตตุลาการ รวมทั้ง เรื่องของการร้องขอให้ตั้งคณะอนุญาโตตุลาการในระหว่างกระบวนการปรึกษาหารือ เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อกระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้เขตการค้าเสรี มีปัญหาข้อบกพร่องดังกล่าวนี้เกิดขึ้น และถ้าหากยังไม่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงปัญหาข้อบกพร่องนั้นเสียแล้ว ความมุ่งหวังที่จะให้กระบวนการระงับข้อพิพาทเป็นเครื่องมือสำคัญในการยุติปัญหาข้อพิพาทจึงอาจจะเลือนลางเต็มที่ ด้วยเหตุนี้เอง ปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ ในกระบวนการระงับข้อพิพาท

จึงเป็นประเด็นปัญหาสำคัญควรแก่การศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่จะได้มีการนำเอาข้อบกพร่องนั้น ไปปรับปรุงแก้ไขต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิวัฒนาการ และกระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้เขตการค้าเสรีที่ประเทศไทยร่วมเป็นสมาชิกทั้งในระดับพหุภาคี อาทิ เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) และในความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีในระดับทวิภาคีอื่นๆ อาทิ เขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) เขตการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ (TNZCEPA) และเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA)

2. เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ถึงบทบัญญัติ รวมถึงประสิทธิภาพของกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน อันได้แก่ พิธีสารว่าด้วยกลไกการระงับข้อพิพาทของอาเซียน ปี 2004 กลไกการระงับข้อพิพาทในเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย กลไกการระงับข้อพิพาทในความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างไทย-นิวซีแลนด์ และความตกลงว่าด้วยกลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสาธารณรัฐประชาชนจีน ว่ามีความเหมาะสมแล้วหรือไม่เพียงใด หรือมีประเด็นใดอีกที่ควรต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไปในอนาคต

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษานี้ มุ่งที่จะศึกษาถึงสาระสำคัญเกี่ยวกับวิธีการและขั้นตอนในการระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐสมาชิกอันเกี่ยวข้องกับเรื่องของการตีความ การปฏิบัติตาม และการใช้บังคับความตกลงฯ ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้ความตกลงในเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) เขตการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ (TNZCEPA) และเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA)

โดยจะแบ่งทำการศึกษาออกเป็น 4 บท กล่าวคือ ในบทแรก จะเป็นการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทภายใต้กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Economic International Law) และภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง (Public International Law) รวมถึงความแตกต่างในระหว่างแนวคิดทั้งสองนี้ ส่วนในบทที่สอง จะเป็นการศึกษา

เฉพาะลงไปถึงข้อเหมือนและข้อต่างในการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการที่ไม่มีลักษณะทางตุลาการ (Dispute Avoidance) หรือกระบวนการระงับข้อพิพาทที่ไม่มีผลผูกพันทั้งในระดับพหุภาคี และทวิภาคี สำหรับในบทที่สาม จะเป็นการศึกษาเฉพาะลงไปถึงข้อเหมือนและข้อต่างในการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการที่มีลักษณะทางตุลาการ (Dispute Settlement) หรือกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีผลผูกพันทั้งในระดับพหุภาคี และทวิภาคี ทั้งนี้ โดยศึกษาถึงวิธีการและขั้นตอนของกระบวนการระงับข้อพิพาทที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกเปรียบเทียบกับกระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้เขตการค้าเสรีอื่น โดยในระดับพหุภาคีนั้น จะเป็นการหยิบยกเอาระบบกลไกการระงับข้อพิพาทภายใต้กรอบความตกลงการจัดทำเขตการค้าเสรีขององค์การการค้าโลก (WTO) มาศึกษา เนื่องจากเป็นองค์การระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจในระดับสากลที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วย และยังเป็นองค์การทางการค้าในระดับสากลที่มีกลไกการระงับข้อพิพาทซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในทางระหว่างประเทศ นอกเหนือจากนี้ ก็จะหยิบยกเอาระบบกลไกการระงับข้อพิพาทภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) มาศึกษาประกอบด้วย เนื่องจากเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคเช่นเดียวกันกับในเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) แม้ว่าทั้งใน NAFTA และ AFTA นั้นจะมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน เนื่องจากใน AFTA เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา แต่ในขณะที่ NAFTA เป็นการรวมกลุ่มกันของประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งจุดนี้เอง อาจจะเป็นข้อพิจารณาให้เห็นได้ว่าในระดับการพัฒนาที่แตกต่างกันนั้น ในกลุ่มของประเทศที่พัฒนาแล้วมีระบบกลไกการระงับข้อพิพาทกันอย่างไร มีวิธีการ และขั้นตอนอย่างไรบ้าง มีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน หรือมีระบบที่อาจจะซับซ้อนและละเอียดลึกซึ้งกว่าหรือไม่

อย่างไรก็ดี สำหรับในกรณีการศึกษาเปรียบเทียบกับกระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้เขตการค้าเสรีอื่นในระดับทวิภาคีนั้น จะเป็นการหยิบยกเอาระบบกลไกการระงับข้อพิพาทภายใต้เขตการค้าเสรีแคนาดา - อเมริกา (Canada – U.S. FTA) มาศึกษา เนื่องจากเป็นเขตการค้าเสรีแรกๆ ที่มีระบบการระงับข้อพิพาทในระดับทวิภาคี และ ได้ถูกนำมาใช้เป็นต้นแบบของการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการในอีกหลายๆเขตการค้าเสรีในเวลาต่อมา นอกเหนือจากนี้ ก็จะหยิบยกเอากระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้เขตการค้าเสรีอเมริกา - ชิลี (U.S. - Chile FTA) มาศึกษาอีกด้วย ซึ่งแม้จะเป็นความตกลงใหม่ แต่ก็ได้รับการกล่าวถึงว่ามีประเด็นใหม่ๆ ที่น่าสนใจอันเกี่ยวกับกระบวนการระงับข้อพิพาท ซึ่งควรจะได้อธิบายมาศึกษาวิเคราะห์ ว่ามีข้อดีและข้อด้อยเป็นประการใด และเหมาะที่จะนำมาปรับใช้กับเขตการค้าเสรีที่ประเทศไทยได้เข้าทำความตกลงไว้หรือไม่

ฉะนั้น การนำเอาระบบกลไกการระงับข้อพิพาทภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีอื่นดังกล่าวแล้วนี้มาศึกษาวิจัยก็เพื่อต้องการรู้ว่าระบบการระงับข้อพิพาทของเราเป็นอย่างไร และของคนอื่นเขาทำกันอย่างไร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขระบบการระงับข้อพิพาทของเราให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต อันจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ในการอำนวยความสะดวก และความสำเร็จในการรวมตัวทางเศรษฐกิจอย่างเข้มแข็งทั้งในระดับพหุภาคี และทวิภาคี

และสำหรับในบทที่สี่ ซึ่งเป็นบทสุดท้าย ก็จะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบในระหว่างกระบวนการระงับข้อพิพาททางการค้าที่ประเทศไทยร่วมเป็นสมาชิก ภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) กับความตกลงในเขตการค้าเสรีอื่นๆ อีก 3 ฉบับ คือ กลไกการระงับข้อพิพาทในเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย กลไกการระงับข้อพิพาทในความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างไทย-นิวซีแลนด์ และความตกลงว่าด้วยกลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนหรือความต่างในส่วนของกระบวนการ และในส่วนของประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างข้อบทของบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาททางการค้าภายใต้ความตกลงฯ เหล่านี้ อีกทั้ง จะทำการวิเคราะห์ผลกระทบของข้อบทภายใต้บทบัญญัติฯ ดังกล่าว พร้อมข้อเสนอแนะ

วิธีการศึกษาและกระบวนการศึกษา

การศึกษาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร โดยจะศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลก (WTO) และเขตการค้าเสรีอื่นๆ อาทิ เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) เขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFT) เขตการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ (TNZCEPA) เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA) เขตการค้าเสรีแคนาดา-อเมริกา (Canada - U.S. Free Trade Agreement) และเขตการค้าเสรีอเมริกา-ชิลี (U.S. - Chile Free Trade Agreement)

โดยการศึกษานี้ เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร ตั๋วบท และเอกสารอื่นๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาอย่างเป็นระบบประกอบการวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเข้าใจถึงกระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) เขตการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ (TNZCEPA) และเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA) ได้อย่างชัดเจน
2. สามารถทราบถึง ข้อดีและข้อเสียของระบบดังกล่าว เพื่อประโยชน์ของประเทศ ไทยในอันที่จะสามารถใช้กลไกการระงับข้อพิพาทในการปกป้อง และรักษาผลประโยชน์ทางการค้าของประเทศได้อย่างเต็มที่
3. สามารถพัฒนาแนวทางในการแก้ไขกฎเกณฑ์ในกระบวนการระงับข้อพิพาทต่อไปได้ในอนาคต